

21. Yüzyıl Kentlerinde Siyasal Şiddet ve Kentsel Güvenlik: Mekânsal Dinamikler, Güvenlik Paradigmaları ve Direnç Stratejileri

Urban Security and Political Violence: Spatial Dynamics, Security Paradigms, and Resilience Strategies

Begüm ÇARDAK¹ , Şener KAYA²

öz

Bu çalışma, siyasal şiddet ile kent güvenliği arasındaki çok boyutlu ilişkiyi kavramsal, kuramsal ve mekânsal bir perspektiften incelemektedir. Çalışmanın amacı, siyasal şiddet ile kent güvenliği arasındaki etkileşimi tartışarak, güvenlik politikalarının mekânsal yansımalarını irdelemeyi ve dirençlilik temelli yaklaşımların alternatif bir çerçeve olarak nasıl işlevsel kılınabileceğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışma, kapsamlı ampirik veriler yerine kavramsal ve vaka temelli analizlere dayanmasıyla sınırlıdır. Siyasal şiddet ve kent güvenliği ilişkisi çeşitli örnekler ile oluşturulmuş ve siyasal şiddet karşısında kentsel güvenliği sağlamada akıllı kent yaklaşımının önemi ortaya konmaktadır. Çalışmada, yöntem olarak doküman analizi tercih edilmiştir. Çalışmada siyasal şiddetin yalnızca bireysel öfke patlamalarına indirgenemeyeceği, aksine siyasal düzenin meşruiyet krizi, toplumsal eşitsizlikler ve iktidar mücadeleleri çerçevesinde anlaşılması gerektiği vurgulanmıştır. Kentsel güvenliğin mekânsal boyutları üzerinde durulmuş, tarihsel olarak sur kentlerinden günümüz metropollerine uzanan güvenlik tahayyüllerinin dönüşümü ele alınmıştır. Kent güvenliği yalnızca teknik önlemlerle değil, aynı zamanda toplumsal güç ilişkilerinin yeniden üretimiyle şekillenmektedir. Özellikle kapalı siteler, gözetim teknolojileri ve güvenliğin özelleştirilmesi, kentlerde mekânsal adaletsizliği ve toplumsal ayrışmayı derinleştiren dinamikler olarak öne çıkmaktadır. Siyasal şiddet ile kent güvenliği arasındaki etkileşim, 21. yüzyılda yaşanan terör saldırıları, devlet-toplum çatışmaları ve demokratik sistem krizleri üzerinden somut örneklerle analiz edilerek; çalışmada kentlerde yaşanan kentsel savaş örnekleri, modern şehirlerin siyasal şiddetin merkezine dönüşümü ortaya konmuştur. Kent yaşamı içerisindeki siyasal şiddet karşısında “kentsel direnç” ve “akıllı kent” yaklaşımları tartışılarak, siyasal şiddete karşı yalnızca güvenlikçi önlemler değil, aynı zamanda demokratikleşme, toplumsal kapsayıcılık, mekânsal adalet ve teknolojik çözümlerin dengeli biçimde bütünleştirilmesinin önemi vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Güvenlik, Siyasal Şiddet, Kent Güvenliği, Kentsel Direnç, Akıllı Kentler

ABSTRACT

This study examines the multifaceted relationship between political violence and urban security from a conceptual, theoretical, and spatial perspective. The aim of the study is to discuss the interaction between political violence and urban security, to analyze the spatial reflections of security policies, and to demonstrate how resilience-based approaches can be made functional as an alternative framework. The study is limited in that it relies on conceptual and case-based analyses rather than comprehensive empirical data. The relationship between political violence and urban security is illustrated with various examples, emphasizing the significance of the smart city approach in ensuring urban security against political violence. The study is based on document analysis, supported by a systematic review of the literature. The study underlines that political violence cannot merely be reduced to individual outbursts of anger but must instead be understood within the framework of legitimacy crises of political order, social inequalities, and power struggles. The spatial dimensions of urban security are discussed, addressing the transformation of security imaginaries from historical walled cities to today's metropolises. Urban security is shaped not only through technical measures but also through the reproduction of social power relations. In particular, gated communities, surveillance technologies, and the privatization of security stand out as dynamics that deepen spatial injustice and social segregation in cities. The interaction between political violence and urban security is analyzed through concrete examples such as terrorist attacks in the 21st

¹ Corresponding Author: Jandarma Ve Sahil Güvenlik Akademisi, begumcrdk@gmail.com, ORCID: 0000-0002-1847-3477

² Jandarma Ve Sahil Güvenlik Akademisi, Jandarma Astsubay Meslek Yüksekokulu, senerkaya44@gmail.com, ORCID: 0000-0003-2707-9938

century, state-society conflicts, and crises of democratic systems, revealing how modern cities have increasingly become centers of political violence and sites of urban warfare. Finally, the concepts of "urban resilience" and "smart cities" are discussed as responses to political violence, highlighting that addressing political violence requires not only security-oriented measures but also the balanced integration of democratization, social inclusivity, spatial justice, and technological solutions.

Keywords: Security, Political Violence, Urban Security, Urban Resilience, Smart Cities

GİRİŞ

Güvenlik olgusu, tarihsel süreç içerisinde devletlerin, toplumların ve bireylerin varoluşsal kaygılarının merkezinde yer almış; siyasal, ekonomik, kültürel ve mekânsal bağlamlarda sürekli yeniden tanımlanmıştır (Buzan, Wæver ve de Wilde, 1998). Güvenlik paradigmasının dönüşümü, kent mekânlarının da hem güvenlik sorunlarının yaşandığı hem de güvenlik politikalarının uygulanıp yeniden üretildiği başlıca alanlardan biri haline gelmesine yol açmıştır. Kentler, nüfus yoğunlukları, ekonomik ve siyasal fonksiyonları, kültürel çeşitlilikleri ve küresel ağlarla bağlantıları nedeniyle siyasal şiddetin en görünür sahnesine dönüşmüş; terör saldırılarından kitlesel protestolara, etnik çatışmalardan kitlesel göç hareketlerine kadar farklı güvenlik tehditlerinin mekânsal iz düşümlerini barındırmıştır (Graham, 2010).

Küreselleşme, toplumsal dönüşümler ve hızlı kentleşme süreçleri, günümüzde güvenlik sorunlarını yalnızca ulusal ya da uluslararası düzeyde değil, aynı zamanda doğrudan kentsel mekânlar üzerinden tartışılır hale getirmiştir. Modern kentlerde meydana gelen bombalı saldırılar, kitlesel protestoların şiddete evrilmesi ya da farklı topluluklar arasındaki etnik-dinsel çatışmalar, kent güvenliğini sadece fiziki tedbirler bağlamında değil; aynı zamanda sosyopolitik bütünlük, mekânsal adalet ve demokratik yönetim perspektifinden değerlendirmeyi zorunlu kılmaktadır (Coaffee ve Lee, 2016). Özellikle metropoller, içerdiği ekonomik değer, demografik yoğunluk, kritik altyapı ve sembolik anlamlar nedeniyle siyasal şiddetin başlıca hedeflerinden biri haline gelmiştir. Bu bağlamda kent güvenliği, salt suç önleme veya kolluk faaliyetleriyle sınırlı bir mesele olmaktan çıkarak, toplumsal düzenin sürdürülebilirliğini, bireylerin kamusal alan deneyimlerini ve demokratik meşruiyetin sürekliliğini doğrudan etkileyen çok boyutlu bir araştırma alanına dönüşmüştür.

Siyasal şiddetin kent ölçeğinde yarattığı etkiler, yalnızca fiziksel tahribatla sınırlı kalmamakta; mekânsal ayrışma, güvenlikçi politikaların gündelik yaşama nüfuzu ve bireylerin aidiyet duygusunda meydana gelen dönüşümler gibi sonuçlar da doğurmaktadır. Özellikle terör saldırıları, kitlesel protestolar ve devlet-toplum çatışmaları gibi olaylar, kentin mekânsal dinamiklerini yeniden şekillendirmekte; güvenlik önlemlerinin yoğunlaştığı bölgeler ile marjinalleştirilen alanlar arasındaki farkları derinleştirmektedir. Bu çerçevede, kentsel güvenlik kavramı ile siyasal şiddet arasındaki ilişkiyi ele almak, hem teorik hem de pratik açıdan önem arz etmektedir. Bir yandan şiddetin kent mekânında nasıl tezahür ettiği ve hangi sosyopolitik koşullar altında güç kazandığı incelenirken, diğer yandan güvenlik paradigmasının evrimi ve kentsel direnç stratejilerinin geliştirilmesi, günümüz şehirlerinin sürdürülebilirliği için kritik hale gelmektedir.

21. yüzyılda güvenlik paradigmasının yeniden şekillenmesinde akıllı kent uygulamaları belirleyici bir rol üstlenmeye başlamıştır. Akıllı kentler, dijital teknolojilerin, büyük veri analizlerinin, yapay zekâ uygulamalarının ve sensör tabanlı gözetim sistemlerinin kentsel yönetime entegre edilmesi yoluyla, kentlerin daha güvenli, verimli ve sürdürülebilir hale getirilmesini amaçlamaktadır. Bu bağlamda güvenlik, akıllı kentlerin merkezî bileşenlerinden biri haline gelmiştir. Gelişmiş gözetim kameraları, akıllı aydınlatma sistemleri, acil durum uyarı mekanizmaları, suç tahmin algoritmaları ve siber güvenlik uygulamaları, kentsel mekânda güvenlik üretiminin yeni araçları olarak ortaya çıkmaktadır (Kitchin, 2016b). Ancak bu teknolojik güvenlik yaklaşımları, beraberinde mahremiyetin ihlali, demokratik

denetim mekanizmalarının zayıflaması ve güvenlikçi politikaların otoriterleşme riskini artırması gibi tartışmaları da gündeme taşımaktadır (Zuboff, 2019).

Bu çalışma, siyasal şiddet ile kent güvenliği arasındaki etkileşimi kavramsal düzeyde tartışmayı, güvenlik politikalarının mekânsal yansımalarını irdelemeyi ve dirençlilik temelli yaklaşımlardan biri olan akıllı kent stratejilerinin alternatif bir çerçeve olarak nasıl işlevsel kılınabileceğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden biri olan doküman analizi yöntemi tercih edilmiştir. Bu çalışmada literatür taraması, bağımsız bir yöntem olarak değil; doküman analizi sürecinin bir parçası olarak değerlendirilmiştir. Bu kapsamda akademik çalışmalar, raporlar ve vaka analizleri, belirli temalar çerçevesinde sistematik biçimde incelenmiş ve analiz edilmiştir. Doküman analizi, yazılı ve dijital belgelerin sistematik biçimde incelenmesi yoluyla belirli bir olguya ilişkin kavramsal ve söylemsel örüntülerin ortaya çıkarılmasını amaçlayan bir yöntemdir. Analiz sürecinde tematik içerik analizi uygulanmış; güvenlik, siyasal şiddet, mekânsal düzenleme, gözetim, mahremiyet ve demokratik yönetim gibi kavramlar çerçevesinde kodlama yapılmıştır. Dokümanlar yalnızca bilgi içeren metinler olarak değil, aynı zamanda güvenlik söylemini kuran ve meşrulaştıran söylemsel pratikler olarak değerlendirilmiştir. Böylece siyasal şiddet ile kent güvenliği arasındaki ilişkinin kavramsal ve normatif boyutları sistematik biçimde ortaya konulmuştur.

Bu çalışma, siyasal şiddet ile kent güvenliği arasındaki ilişkiyi çok katmanlı bir kuramsal çerçeve içerisinde ele almaktadır. Bu doğrultuda çalışma üç temel teorik yaklaşımdan yararlanmaktadır. İlk olarak siyasal şiddetin doğasını açıklamak amacıyla Galtung'un yapısal şiddet yaklaşımı, Arendt'in şiddetin araçsallığına ilişkin değerlendirmeleri ve Tilly ile Kalyvas'ın siyasal şiddet literatürüne yaptığı katkılar referans alınmıştır. İkinci olarak kent mekânının iktidar ve güvenlik ilişkileriyle nasıl üretildiğini açıklamak için Lefebvre'nin kent hakkı kavramı ve kentsel mekân kuramı ve Harvey'in kent hakkı yaklaşımından yararlanılmıştır. Son olarak modern kentlerde güvenlik politikalarının dönüşümünü anlamak amacıyla Foucault'nun gözetim ve iktidar analizleri ile dijital gözetim literatürü çerçevesinde akıllı kent uygulamalarının yarattığı yeni güvenlik rejimleri tartışılmıştır. Bu kuramsal çerçeve doğrultusunda çalışma aşağıdaki araştırma sorularına odaklanmaktadır

- (1) Siyasal şiddet, kentsel mekân ve kent güvenliği politikalarını nasıl dönüştürmektedir?
- (2) Güvenlik politikalarının kentsel mekândaki yansımaları mekânsal adalet ve toplumsal eşitsizlikler açısından nasıl değerlendirilebilir?
- (3) Kentsel direnç ve akıllı kent yaklaşımları, siyasal şiddet karşısında sürdürülebilir ve kapsayıcı bir güvenlik çerçevesi sunabilir mi?

Sonuç olarak, kent güvenliği ve siyasal şiddet ilişkisi, günümüz dünyasında giderek artan biçimde mekânsal bir mesele haline gelmektedir. Akıllı kentlerin sunduğu teknolojik olanaklar, bu ilişkinin hem fırsatlarını hem de sınırlarını gözler önüne sermektedir. Dolayısıyla bu çalışma, kentsel güvenliği yalnızca kolluk tedbirleri ya da teknik çözümler bağlamında değil, mekânsal adalet, toplumsal kapsayıcılık ve demokratik dirençlilik perspektifleriyle bir bütün olarak ele alma iddiasını taşımaktadır.

1. Şiddetin Siyasallaşması: Siyasal Şiddetin Doğası

Şiddet olgusu, insanlık tarihinin başlangıcından günümüze kadar süreklilik gösteren toplumsal bir gerçeklik olarak varlığını korumaktadır. Başlangıçta yalnızca fiziksel boyutuyla tanımlanan bu kavram, günümüzde çok boyutlu bir yaklaşımla ele alınmakta; psikolojik, ekonomik ve yapısal gibi çeşitli alt kategoriler altında incelenmektedir. Şiddetin pek çok türünün belirgin bir şekilde sınıflandırılabilmesi, kavramsal tartışmalarda hangi şiddet biçimlerinin açıklayıcı değere sahip olduğuna ilişkin temel bir sorgulamayı beraberinde getirmektedir (Acar ve Karaağaç, 2020; Galtung, 1969).

Şiddet, en temel düzeyde bir etki ilişkisine işaret eder. Bu ilişki, bir öznenin (etkileyen), bir nesneye (etkilenen) yönelik belirli bir etki biçimini uygulaması üzerinden tanımlanır. Klasik yaklaşımlar bu ilişkiyi genellikle kişiler arası, doğrudan ve gözlemlenebilir bir etkileşim olarak ele alırken, Johan Galtung'un

kuramsal çerçevesi bu bakış açısını genişletir. Galtung'a göre şiddeti yalnızca tamamlanmış ve doğrudan bir eylem biçimiyle sınırlamak, bu olgunun çok boyutlu doğasını göz ardı eden indirgemeci bir yaklaşımdır. Zira şiddet, öznenin veya nesnenin –ya da her ikisinin– açıkça tanımlanamadığı, ancak etkilerinin toplumsal düzeyde hissedildiği 'eksiltilmiş' ya da dolaylı biçimlerde de ortaya çıkabilir. Bu nedenle şiddeti yalnızca özne-nesne-eylem üçlüsüne indirgemek yerine, toplumsal ilişkiler ağında işleyen iktidar, eşitsizlik ve baskı mekanizmaları çerçevesinde değerlendirmek; hem doğrudan hem de yapısal şiddet biçimlerini anlamak açısından gereklidir. Bu yaklaşım, şiddetin yalnızca bireysel düzlemde değil, aynı zamanda kurumsal ve yapısal düzeyde de üretilebileceğini ve bu yönüyle toplumsal barışın tesisi için bütüncül bir analiz gerektirdiğini ortaya koymaktadır (Galtung, 1969).

Şiddet kavramı çoğu zaman gündelik söylemde güç, iktidar, otorite ve meşruiyet gibi kavramlarla karıştırılsa da, Arendt'e göre bu kavramlar özsel olarak birbirinden ayrıdır. Arendt (1970), şiddeti her zaman araçsal bir unsur olarak tanımlar; yani şiddet, siyasetin doğasında bulunan güç üretme kapasitesinin bir türevi değil, onun yerine ikame edilen bir araçtır. Ne zaman ki siyasal yapılar içerisindeki güç ilişkileri bozulur ya da meşruiyet krizi ortaya çıkar, o zaman şiddet devreye girer. Dolayısıyla şiddet, siyasetin asli aracı değil; siyasal düzenin tıkanmasının bir sonucudur.

Siyasal şiddet, genel şiddet olgusu içinde özel bir kategoriye işaret eder ve siyasal hedeflerle gerçekleştirilen özgün bir şiddet biçimi olarak tanımlanır. Bu bağlamda siyasal şiddet; amacı, hedef aldığı unsurlar, uygulanma biçimleri ve ortaya çıkardığı sonuçlar itibarıyla siyasal bir anlam taşır. Bu tür şiddet hem psikolojik hem de fiziksel düzeyde tahribat yaratan eylemler bütünüdür (Nieburg, 1969). Siyasal şiddet, hem devlet aktörlerinden topluma (yukarıdan aşağıya), hem de toplumsal gruplardan siyasal otoriteye (aşağıdan yukarıya) yönelen eylemler şeklinde tezahür edebilir. Skocpol'a (2004) göre, siyasal şiddet, mevcut rejime, rejimin temel aktörlerine ya da benimsenmeyen ve değiştirilmek istenen politikalara karşı yöneltilen bireysel veya kolektif saldırılar bütünüdür. Bu çerçevede siyasal şiddet; rejime, güvenlik güçlerine, karar alıcı siyasal aktörlere, topluma veya belirli gruplara yöneltilmekte olup, temel amacı siyasal yapıyı dönüştürmek ya da mevcut düzeni tehdit etmektir (Acar ve Karaağaç, 2020).

Donatella Della Porta'ya (2008) göre siyasal şiddet; toplumsal hareketlerin dışlayıcı siyasal yapılar, baskıcı devlet tepkileri ve örgütsel radikalleşme süreçleriyle etkileşimi sonucunda ortaya çıkan, çoğu zaman sembolik içerik taşıyan bir eylem biçimidir. Bu bağlamda siyasal şiddet; siyasal sistemlere, rejimlere, karar alıcılara, devlet kurumlarına veya mevcut politikalara karşı yöneltilen fiziksel, psikolojik, sembolik ya da yapısal nitelikteki saldırı, baskı ve zor kullanımını kapsayan çok boyutlu bir olgudur. Siyasal şiddet, doğrudan eylemlerin yanı sıra ideolojik yönlendirmeler, tehditler, suikastlar, sabotajlar ve kamu otoritesine karşı örgütlü direniş biçimlerini de içerebilir. Devrimler, gerilla savaşları, darbeler, isyanlar ve kitlesel ayaklanmalar bu şiddet biçiminin tarihsel tezahürleri arasındadır. Dolayısıyla siyasal şiddet, yalnızca fiziksel yıkımla sınırlı olmayan; korku, güvensizlik ve toplumsal travma gibi psikososyal etkiler yaratan, maddi olduğu kadar manevi tahribata da yol açan bir olgudur.

Charles Tilly (2003), siyasal şiddeti; belirli bir toplumsal grup veya kolektif aktör tarafından siyasal hedeflere ulaşmak amacıyla, bireylere veya nesnelere karşı birlikte ve kasıtlı olarak uygulanan fiziksel zarar içeren örgütlü eylem biçimi olarak tanımlar. Bu tanımda siyasal şiddet, yalnızca bireysel öfkeye dayalı ya da rastlantısal bir eylem olarak değil, siyasal iktidar ilişkilerini yeniden yapılandırma ve zorlama amacı taşıyan kolektif bir strateji olarak ele alınır. Bu yönüyle siyasal şiddet; egemenlik, otorite, toplumsal düzen ve meşruiyet kavramlarıyla doğrudan ilişkilidir.

Benzer biçimde, Stathis N. Kalyvas'a göre siyasal şiddet, irrasyonel ya da rastlantısal bir davranış biçiminden ziyade, siyasal hedeflere ulaşmak amacıyla stratejik biçimde kullanılan rasyonel bir araçtır. Kalyvas, şiddeti "siyasal" yapan unsurun, onun iktidar ilişkilerini etkilemeye yönelik olması olduğunu vurgular. Bu nedenle hem devletin hem de devlet dışı aktörlerin gerçekleştirdiği şiddet eylemleri,

siyasal şiddet bağlamında eşdeğer şekilde analiz edilebilir. Onun yaklaşımı, siyasal şiddeti ideolojik ya da psikolojik değil, kurumsal bağlam ve rasyonel aktör teorisi çerçevesinde çözümlenmeye yöneliktir. Bu olgu, failerin ve hedeflerin düzeyine göre bireysel, toplumsal, ulusal ve uluslararası düzeylerde kategorize edilebilir. Siyasal şiddet; yatay çatışmalar, yukarıdan aşağıya uygulanan baskılar, aşağıdan yukarıya yönelen isyanlar, iç savaşlar ve sivilleri hedef alan terör eylemleri gibi biçimlerde tezahür edebilir. Bu sınıflandırma yalnızca failerin niteliğine değil, aynı zamanda amaçlarına, araçlarına ve meşruiyet düzeylerine göre de çok boyutlu bir analiz imkânı sunar (Acar ve Karaağaç, 2020; Kalyvas, 2006).

Siyasal şiddet, toplumsal etkisine ve yaygınlığına rağmen sosyal bilimler literatüründe hâlâ yerleşik bir analiz kategorisi olarak yeterince tanımlanmış değildir. Ancak bu olguya özgü belirli yapısal ve işlevsel özellikler, onu isyan, darbe ya da toplumsal şiddet gibi benzer kavramlardan ayırarak özgül biçimde ele almayı gerektirir. Siyasal şiddet, siyasal sistemin meşru güç kullanma tekeline doğrudan meydan okuyarak, sistemin işleyişini bozan ve kriz anlarında onu işlemez hâle getiren bir dinamik üretir (Gurr, 1970). Bu bağlamda siyasal şiddet, etnik çatışmalar, dini radikalizm, devrimci hareketler, devlet baskısı ve bireysel eylemler gibi pek çok biçimi kapsayan çok katmanlı bir olgudur. Gurr'un "görelî yoksunluk" kuramı (1970), Tilly'nin kolektif eylem ve siyasal fırsat yapısı yaklaşımı (2003) ve Galtung'un yapısal şiddet modeli (1969), bu çeşitliliği anlamada temel kuramsal çerçeveler sunar. Siyasal şiddet bu yönüyle yalnızca fiziksel zor kullanımını değil, aynı zamanda sembolik, kurumsal ve yapısal baskı biçimlerini de içeren geniş bir analitik çerçevede değerlendirilmelidir.

Sonuç olarak siyasal şiddet; tanımı, kapsamı ve biçimleri bakımından açık uçlu, dinamik ve bağlamsal olarak yeniden inşa edilebilir bir olgudur. Bu yönüyle iç savaşlar, etnik temizlik, terörizm, suikastlar ve devlet şiddeti gibi farklı biçimlerde karşımıza çıkar (Kalyvas, 2006; Yıldırım, 2022). Toplumsal düzeyde bu tür eylemlerin artış göstermesi, siyasal şiddetin hem teorik hem de pratik düzeyde yeniden düşünülmesini zorunlu kılmaktadır (Yıldırım, 2022).

2. Duvarların Ötesi: Kentsel Güvenliğin Mekânsal Kodları

Güvenlik, tarih boyunca kentlerin var oluş koşullarından biri olmuştur. Antik sur kentlerinden modern akıllı kentlere kadar her dönem, kendi güvenlik tahayyülünü mekânsal düzlemde inşa etmiştir. Bugün kent güvenliği yalnızca fiziksel tehditlere karşı önlemlerle değil, sosyal, dijital ve sembolik boyutlarıyla da şekillenmektedir. Bu bağlamda, kentsel güvenliğin "mekânsal kodları", yalnızca beton duvarlarla değil, sınır politikaları, gözetim sistemleri, altyapı düzenlemeleri, kamusal alan tasarımı ve toplumsal ilişkiler ağıyla örülmektedir. Güvenliğin kent mekânında nasıl üretildiği, nasıl temsil edildiği ve kimin için güvenli olduğu soruları kentsel güvenliğin mekânsal boyutlarını analiz etmeyi gerekli kılmaktadır. İnsanlık tarihinde kentin güvenli oluşu her dönemde medeniyetin bir ölçütü olmuştur.

Kent; sanayi, ticaret ve hizmet sektörlerinin yoğun olduğu, nüfusun belli bir alanda toplanması ile tabakalaştığı, dikey ve yatay hareketliliğin fazla, farklı mesleklerin ve sivil örgütlerin olduğu, farklılıkları içinde barındıran, birçok ürünün dağıtıldığı ve kurumlar arasında sosyal ve ekonomik sermaye ağlarına sahip heterojen bir alandır. Kent genellikle *ilerleme, uygarlık, aydınlanma, özgürlük, üretim, zenginlik, çeşitlilik* gibi pozitif anlam ifade eden kavramlar ile birlikte kullanılmaktadır. "Kent insanı özgür kılar" ifadesi Batı toplumlarında çok yaygın bir kullanıma sahiptir. Bununla birlikte daha sınırlı da olsa kent için *toplumsal hastalık, ahlaki çöküntü, kaos, düzensizlik, yoksulluk, suçluluk* gibi olumsuz kavramlar da kullanılmaktadır. Aslında kent her iki yaklaşımı da içinde farklı düzeylerde barındıran bir yapıdadır (Bal, 2018). Kentin bu parçalı yapısı hem güveni hem de güvensizliği içinde barındıran bir durumu ortaya çıkarır. Geçmişten günümüze insanlık güvenli alanlar inşa etmek için çaba göstermiş ve kentler de bu çabanın bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Önceleri insanlar dış tehditlerden kendini korumak için kentler inşa etmiş fakat günümüz modern şehirleri sadece dış tehditleri değil iç tehditleri de merkeze

alan bir yaklaşımla güvenliği sağlama eğilimindedir. Bu durum “kentsel güvenlik” kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Kentsel güvenlik kavramı; “kentte yaşayan bir bireyin ya da grubun, kentsel yaşamına dair ihtiyaçlarını karşılarken ve ilişkilerini gerçekleştirirken bunu güvenlik içinde yapabilmesinin mümkün kılınmasıdır” şeklinde tanımlanabilir (Kaya, 2008; Akt. Kaypak, 2016). Kentsel güvenlik, kentte yaşayan insanların güvenli alanları istemesi hakkını da içinde barındırır. Çünkü güvenli bir alanda hayatlarını devam ettirme isteği insanların en temel haklarından biridir. Bundan dolayı da kentler içinde yaşayan bireylere güvenli alanları sunmak zorundadır. Güvenlik kavramının kentsel boyutu emniyetin sağlanmasına işaret etmektedir. Kent yaşamı içerisinde var olan veya olası tehdit ve riskler göz önünde bulundurularak gerekli tedbirlerin alınmasını gerektirir (Kaypak, 2016).

Kent güvenliği günümüzde güvenli kent yaklaşımı ile ilintili bir konudur. Güvenli kent, bir kenti güvenli kent yapmaya yönelik uygulanan tüm politikalar olarak tanımlanabilir. Güvenli kent uygulamalarına, kent bilgi ve güvenlik sistemlerinin oluşturulması, bina tasarımları, suç önleme ve suç işlendikten sonra şüphelilerin yakalanması gibi hizmetlerin yürütülmesi örnek olarak verilebilir. Kentte güvenliğini sağlamak savunulabilir kent tasarımı oluşturmak mantığı ile aynı düzlemde birleşmektedir. Kentsel alanların duvarlar ve çitlerle çevrilmesi, güvenlik açısından yeterli aydınlatmaların yapılması, kamera sistemlerinin yaygınlaştırılması, kontrol noktalarının oluşturulması, polisiye tedbirlerin artırılması, mekânların fiziksel önlemlerle sınırlandırılması ve gözetleme yapılması savunulabilir alan yaratımı ile ortaklıklar barındırdığından güvenliğin sağlanmasına yardımcı olur (Gündüzöz, 2016). Fakat bu durumun aşırıya kaçması halinde ise toplum üzerinde ortaya çıkardığı kontrol ve kısıtlamalar sosyo-mekansal olarak ayrışma, izolasyon, bireyselleşme ve yabancılaşmaya neden olacağından olumlu izlenimler yaratmayacaktır. Louis Wirth (1938) kenti “dünyanın en uzak yerlerini kendine çeken, türlü bölgeleri, insanları ve etkinlikleri bir düzene göre biçimlendiren, ekonomik, siyasal ve kültürel yaşamın öncüsü ve denetleyicisi konumunda olan merkezdir” diyerek tanımlar. Kentin merkez olarak ele alınması toplum yaşamını ve iktidarı etkilemekte ve kenti bunların yaşandığı, gözetlendiği mekân haline getirmektedir. Yönetim tarzı olarak iktidar ise, kentteki yaşamın nasıl olacağını belirleyerek kentteki değişim ve dönüşümü yönlendirmektedir.

İktidarın kentteki yaşamı belirleme çabası aynı zamanda güvenli alanları inşa etme çabası ile örtüşmektedir. Michel Foucault, iktidarın sadece yasalara ve kurumlara değil, mekânlara da gömülü olduğunu ileri sürer. Ona göre, gözetim toplumlarında iktidar, bireyleri doğrudan zorlayarak değil, onları izleyerek ve normlara uymaya zorlayarak işler. Foucault’nun “panoptikon” modeli, bu tür bir mekânsal gözetimin en somut örneklerinden biridir (Foucault, 2019). Modern kentler de bu anlamda geniş ölçekli bir panoptikon olarak yorumlanabilir. Kentteki güvenlik kameraları, geçiş kontrol sistemleri, biyometrik denetimler, belirli bölgelerin yüksek güvenlikli alanlara dönüştürülmesi gibi düzenlemeler, bireylerin hareketlerini denetim altına alır. Gözetim ve denetiminin sistemli ve sürekli olabilmesi Foucault’nun panoptikon gözetim modelinde olduğu gibi bireylerin sistematik olarak kontrol altında tutulmasına bağlıdır. Toplumu yönetme ve denetleme sorunsalı üzerinde yoğunlaşan iktidarın gözetim mekanizması birey açısından oldukça etkin bir yerde durmaktadır. Foucault’nun panoptikon gözetim modelinden yola çıkılarak varılan ve her adımın denetlenmesi ve gözetilmesi olgusu, bireyin kendi davranışlarına kendisinin düzenleme getirmesi ile de doğrudan ilişkilidir. Gelişmekte olan dünyada teknoloji kaynaklı yenilikler de denetleme faktörü göz önünde bulundurulduğunda bireyin davranışlarına yön veren baskı araçlarına dönüşebilmektedir (Kaya, 2024). David Harvey’e göre kent mekânı, kapitalist üretim ilişkileri içinde yeniden yapılandırılır. Bu yapılandırma sürecinde güvenlik politikaları, sınıfsal farklılıkları derinleştiren bir araç hâline gelebilir. Lüks konut siteleri, göçmen mahallelerine duvar örerken, kent merkezleri “güvenli yatırım” alanları olarak pazarlanır. Böylece güvenlik, tüm vatandaşlar için ortak bir hak olmaktan çıkar, satın alınabilen bir ayrıcalığa dönüşür

(Harvey, 2013). Ancak kentsel güvenlik belirli bölgeler içinde sağlanan bir güvenlik değil, kentin tüm alanlarında güvenle yaşayabilmeyi ifade etmektedir (Kaypak, 2016).

Kentsel güvenliği sağlamak için devletlerin, siyasetçilerin, politika yapıcılarının, kent planlamacıların, merkezi hükümet ve yerel yönetimlerin ortaya koyduğu politikalar kenti hem güvenli hem de tehlikeli bir yapıya dönüştürmektedir. Kentsel güvenliğin en belirgin mekânsal kodlaması site denilen yapılarıdır. Bu yapılar, yüksek duvarlar, güvenlik görevlileri ve kontrollü giriş çıkışlarıyla birer modern kaleye dönüşmüştür. Güvenlik algısı mekânsal ayrışma üzerinden kurgulanır. Yoksul mahalleler potansiyel tehdit olarak algılanırken, zengin yerleşimler “güvenli ada”lara dönüştürülür. Güvenliğin özelleştirilmesi, mekânın da özelleştirilmesi anlamına gelir. Bu yapılarda güvenlik, “öteki”nin dışlanması yoluyla sağlanmaktadır ve sosyal bütünleşme değil, ayrışma hedeflenir. Kent, “güvenli” ve “tehlikeli” olarak ikiye bölünür (Caldeira, 2000). Yeni nesil güvenlik dijitalleşme üzerinden işlemektedir. Kameralar, yüz tanıma sistemleri, sosyal medya taramaları ve yapay zekâ destekli risk tahminleri, güvenlik anlayışını kökten dönüştürmektedir. Bu dijital güvenlik kodları, yalnızca fiziksel mekânda değil, bireyin dijital izleri üzerinden de güvenlik risklerini analiz eder. Böylece gözetim, hem yatay (toplumdan topluma) hem de dikey (devletten bireye) biçimde yaygınlaşır (Zuboff, 2019). Kentleşme hızının artması, göç ve sosyal ayrışmalarla birlikte güvenlik politikaları da yeniden şekillenmiştir. Büyükşehirlerdeki “siteleşme”, “rezidans kültürü” ve “kentsel dönüşüm” projeleri, mekânsal güvenlik inşasının en somut örneklerindedir. Özellikle kentsel dönüşüm alanlarında yoksul mahallelerin yıkılması, bu bölgelerin soylulaştırma yaklaşımı ile yaşanılabilir hale getirilmesini meşrulaştırmaktadır. Ancak bu süreç, yalnızca mekânsal bir değişimi değil, sosyal dokunun tasfiyesini de beraberinde getirir. Güvenlik yalnızca özel alanlarda değil, kamusal mekânlarda da kodlanır. Işıklılandırma düzenlemeleri, güvenlik kameraları, polis devriyeleri, bankaların tasarımı hatta sokak mobilyaları bile bu kodlamanın birer aracıdır (Kuyucu ve Ünsal, 2010). Kentsel güvenliğin sağlanmasında tüm paydaşların yerine getirmesi gereken belli kriterler vardır. Özellikle dijital güvenlik, sağlık güvenliği, kişisel güvenlik, altyapı güvenliği ve çevre güvenliği başta olmak üzere güvenli ve dirençli kentlerin oluşumunda politika yapıcılarının sadece gelecek için değil günümüz içinde etkin, verimli ve sürdürülebilir politikalar ortaya koyması kentsel güvenliğin sağlanmasında temel kriterler olarak ön plana çıkmaktadır. Bu kriterler bugünün modern kentlerinin güncel sorunları açısından önemli çözüm imkânları sunabilecek yaklaşımları, kentlerin ortak sorunları bağlamında önermektedir. Ancak ülkelerin kendine özgü gelişmişlik koşulları kentlerdeki güvenlik sorununu çeşitlendirmekte, derinleştirip farklılaştırmaktadır. Bu noktada her ülkenin ve her kentin kentsel güvenlik anlayışının kendi ülke politikalarıyla bütünleşik biçimde, kendine özgü biçimde tasarlanması son derece önemlidir (Gülcü, 2023). Kent güvenliği geçmişte ağırlıklı olarak merkezi yönetim aracılığı ile kamu kurumları ve onun temsilcileri aracılığı ile yürütülmüşse de günümüzde suç oranlarının yüksekliği, yeni güvenlik tehditlerinin ortaya çıkardığı belirsizlik kent güvenliği yönetimi kapsamında kentte yer alan tüm aktörlerin katılım sağladığı bir güvenlik politikası oluşturmanın gerekliliğini ortaya çıkarmıştır (Karaman, 2024).

3. Kentsel Mekânın Politikası: Kent Hakkı, Güvenlik ve Mekânsal Adalet

Kent sosyolojisi literatüründe kent yalnızca fiziksel yapıların bulunduğu bir yerleşim alanı değil; aynı zamanda toplumsal ilişkilerin üretildiği, iktidar mücadelelerinin yaşandığı ve kolektif yaşam pratiklerinin şekillendiği bir mekân olarak ele alınmaktadır. Bu bağlamda “kent hakkı” kavramı, kent mekânının kim tarafından, nasıl ve hangi amaçlarla kullanılacağına ilişkin temel bir tartışma alanı ortaya koymaktadır. Kent hakkı kavramı ilk kez Henri Lefebvre tarafından ortaya konulmuş ve kent sakinlerinin yalnızca kentte yaşama değil, aynı zamanda kentin üretim süreçlerine katılma ve kentsel mekân üzerinde söz sahibi olma hakkını ifade eden normatif bir çerçeve olarak tanımlanmıştır (Lefebvre, 2015). Lefebvre’ye göre kent, yalnızca ekonomik faaliyetlerin yürütüldüğü bir alan değil; toplumsal ilişkilerin üretildiği ve yeniden kurulduğu bir mekânsal organizasyondur. Bu nedenle kent hakkı, kentsel mekânın kullanımına ilişkin demokratik bir talebi ifade etmektedir.

Lefebvre'nin kentsel mekân yaklaşımı, mekânın yalnızca fiziksel bir gerçeklik olmadığını, aynı zamanda toplumsal ilişkiler ve iktidar yapıları tarafından üretildiğini ileri sürmektedir. Ona göre kent mekânı; ekonomik çıkarlar, planlama politikaları ve iktidar ilişkileri aracılığıyla sürekli yeniden üretilir. Bu süreçte kentsel mekân, farklı toplumsal gruplar arasında eşit olmayan biçimde paylaşılabilir ve bazı gruplar kentsel imkânlardan dışlanabilir. Bu durum, kentte mekânsal adaletsizlik ve sosyal ayrışma gibi sorunların ortaya çıkmasına yol açmaktadır. David Harvey (2008) de Lefebvre'nin yaklaşımını geliştirerek kent hakkını yalnızca bireysel bir hak olarak değil, kolektif bir dönüşüm talebi olarak değerlendirmiştir. Harvey'e göre kent hakkı, kent sakinlerinin kentsel yaşamı yeniden şekillendirme ve kentsel kaynaklara eşit biçimde erişme talebini ifade eden kolektif bir siyasal hak niteliği taşımaktadır.

Kent hakkı kavramı, kentsel güvenlik tartışmaları açısından da önemli bir kuramsal çerçeve sunmaktadır. Güvenlik politikalarının yalnızca suç önleme veya kolluk faaliyetleri üzerinden ele alınması, kent sakinlerinin kamusal alan üzerindeki haklarını sınırlandırma riskini beraberinde getirebilir. Özellikle yoğun gözetim uygulamaları, kamusal alanların güvenlik gerekçesiyle kontrol altına alınması veya belirli toplumsal grupların "potansiyel tehdit" olarak kodlanması, kent hakkının kullanımını kısıtlayabilmektedir. Bu nedenle kentsel güvenlik politikalarının yalnızca risk yönetimi perspektifiyle değil; aynı zamanda kent hakkı, mekânsal adalet ve demokratik katılım ilkeleri çerçevesinde değerlendirilmesi gerekmektedir.

Kentsel güvenliğin demokratik ilkelerle uyumlu biçimde sağlanmasına ilişkin uluslararası normatif çerçeveler de bulunmaktadır. Avrupa Konseyi tarafından kabul edilen Avrupa Kentsel Şartı (European Urban Charter), kent sakinlerinin güvenli, sağlıklı ve yaşanabilir bir kentsel çevrede yaşama hakkına sahip olduğunu vurgulamaktadır. Şartta kent güvenliği, yalnızca suç oranlarının düşürülmesiyle değil; sosyal bütünleşmenin güçlendirilmesi, kamusal alanların erişilebilirliği ve yerel demokrasinin geliştirilmesi ile ilişkilendirilmektedir. Bu yaklaşım, kentsel güvenliğin yalnızca teknik bir güvenlik politikası değil; aynı zamanda insan hakları, kent hakkı ve katılımcı yönetim ilkeleriyle bağlantılı bir politika alanı olduğunu göstermektedir (Council of Europe, 1992).

Bu bağlamda kent hakkı yaklaşımı, kentsel güvenliğin yalnızca gözetim, kontrol ve güvenlikçi politikalar üzerinden değil; kent sakinlerinin kamusal alan üzerindeki haklarının korunması, mekânsal eşitsizliklerin azaltılması ve katılımcı yönetim mekanizmalarının güçlendirilmesi yoluyla sağlanabileceğini göstermektedir. Dolayısıyla siyasal şiddet ve kentsel güvenlik arasındaki ilişkiyi anlamak, aynı zamanda kentsel mekân üzerindeki hak mücadelelerini ve bu mücadelenin güvenlik politikaları üzerindeki etkilerini analiz etmeyi gerektirmektedir.

4. Güvenlik Anlayışının Kesişim Noktasında: Siyasal Şiddet ve Kentsel Güvenlik

Güvenlik, tarihsel olarak askeri ve dış tehditlere karşı bir korunma pratiği olarak şekillenmişken, günümüzde bireyin gündelik yaşamına, kamusal alanlara ve toplumsal yapıya yayılan çok katmanlı bir kavrama dönüşmüştür. Bu dönüşüm sürecinde "siyasal şiddet" ve "kentsel güvenlik" kavramları, özellikle şehirlerin artan politik işlevleri bağlamında daha sık birlikte anılmaktadır. Kentler, yalnızca ekonomik ve kültürel merkezler değil, aynı zamanda siyasal çatışmaların görünürlük kazandığı mekânlar hâline gelmiştir. Bu nedenle, siyasal şiddet olgusu kentsel güvenliğe dair politika ve uygulamaları doğrudan şekillendirmektedir. Bu bağlamda siyasal şiddet ve kentsel güvenlik ilişkisini anlamak, yalnızca güvenlik politikalarını değil; aynı zamanda kent hakkı tartışmaları çerçevesinde kentsel mekânın kim tarafından ve hangi koşullar altında kullanılabildiğini de analiz etmeyi gerektirmektedir.

Antik ve Ortaçağ kentlerinde güvenlik, esas olarak fiziksel savunmaya dayanıyordu; surlar, kapılar ve gözetleme mekanizmaları dış tehditleri engellemeye yönelikti. Ancak kent aynı zamanda iktidarın mekânsal merkezi olduğundan, isyanlar ve kuşatmalar siyasal düzeni belirleyen başlıca çatışma

biçimleri haline gelmiştir. Bu dönemde güvenlik toplumun korunmasından çok egemenliğin sürdürülmesiyle ilişkilendirilmiştir (Weber, 2023; Tilly, 2020). Zamanla mahalle gözetimi ve bekçilik gibi uygulamalar ortaya çıkarak kent içinde düzenin kontrolü önem kazanmıştır (Spiereburg, 2010). Modern devletin ortaya çıkışıyla birlikte güvenlik askeri savunmadan kurumsal yönetime kaymıştır. Polis teşkilatlarının kurulması ve kayıt-denetim mekanizmalarının gelişmesiyle kent güvenliği gündelik yaşamın yönetimi haline gelmiştir (Foucault, 2019). Sanayi kentlerinde sınıfsal eşitsizlikler, protestolar ve ayaklanmalar siyasal şiddetin yeni biçimlerini üretmiş; kent merkezleri devlet ile toplum arasındaki çatışmanın sahnesi olmuştur (Hobsbawm, 2025). 20. Yüzyılda ise siyasal şiddet terörizm biçiminde yoğunlaşmış ve kentler sembolik hedeflere dönüşmüştür. Bu süreçte güvenlik politikaları risk yönetimi ve gözetim teknolojilerine dayanarak genişlemiş, kamusal mekânların tasarımı dahi güvenlik perspektifiyle şekillenmiştir (Beck, 2019; Lyon, 2013). Günümüzde kent güvenliği yalnızca kolluk faaliyetleriyle değil, planlama ve toplumsal dayanıklılık stratejileriyle birlikte ele alınmaktadır (Coaffee, 2009). Böylece tarihsel süreç, siyasal şiddetin kent güvenliği anlayışını askeri savunmadan çok boyutlu yönetişime dönüştürdüğünü göstermektedir.

Siyasal şiddet ve kentsel güvenlik arasındaki ilişki, kentlerin siyasal çatışmaların merkezi haline gelmesi, güvenlik politikalarının doğrudan kentsel mekân üzerinden uygulanmasına yol açmıştır. Modern şehirler yalnızca ekonomik ve kültürel üretim alanları değil, aynı zamanda iktidarın üretildiği, temsil edildiği ve sorgulandığı sahnelerdir. Bu nedenle siyasal şiddet, kentlerde yalnızca bireyleri ya da yapı taşlarını hedef almakla kalmaz; aynı zamanda o kentin güvenlik dokusunu, sosyopolitik dengelerini ve yönetim pratiklerini doğrudan etkiler. Kentler, mekânsal örgütlenme biçimleri ve toplumsal yapıları itibarıyla tarih boyunca siyasal mücadelelerin sahnesi olmuştur. David Harvey'in (2008) "kent hakkı" kavramıyla işaret ettiği gibi, kentler yalnızca üzerinde yaşanan fiziki alanlar değil; aynı zamanda kimliklerin, aidiyetlerin ve hak taleplerinin ifade edildiği politik sahnelerdir. Dolayısıyla kentte uygulanan her türlü güvenlik politikası, doğrudan siyasal bir eylem niteliği taşımaktadır. Özellikle 21. yüzyılda kentlerin politik önemi giderek artmıştır. Kentler, protesto hareketlerinin, direnişlerin ve ayaklanmaların tercih edilen mekânı olarak karşımıza çıkmakta; meydanlar, caddeler ve parklar ise siyasal şiddetin tezahürlerinin sergilendiği alanlar hâline gelmektedir. Bu konuda verilebilecek örnekler oldukça çeşitlidir. Örneğin terörist saldırılar söz konusu olduğunda (New York, 2001; Madrid, 2004; Londra, 2005; Mumbai, 2008), küresel metropollerin sembolik ve stratejik hedefler olarak ön plana çıktığını göstermektedir. İkinci olarak, devlet ile toplumsal muhalefet arasındaki çatışmaların kent mekânlarında yoğunlaştığı görülmektedir; bu bağlamda Arap Baharı sürecinde başta Kahire olmak üzere pek çok kentte yapılan protestolar, Hong Kong gösterileri ve Myanmar'daki darbe karşıtı eylemler dikkat çekici örneklerdir. Üçüncü olarak ise, demokratik sistemlerin işleyişine yönelik krizler de kent merkezlerinde görünür hale gelmiş; ABD'de Capitol Baskını (2021) ve George Floyd sonrası "Black Lives Matter" protestoları (2020) bu dinamiğin çarpıcı örneklerini teşkil etmiştir. Bunların dışında 21. yüzyıl, sadece terör saldırıları ve protesto şiddetiyle değil, aynı zamanda kentlerin bizzat savaşların ve silahlı çatışmaların sahnesine dönüşmesi ile de öne çıkmaktadır. Örneğin 2003 yılında ABD'nin Irak'ı işgali sonrasında özellikle Bağdat, Felluce ve Musul gibi kentler uzun süreli silahlı çatışmalara sahne olmuştur. Felluce'de 2004'te yaşanan iki büyük muharebe, modern kent savaşlarının en yoğun örneklerinden biri olarak kayıtlara geçmiştir. Bu süreçte kent dokusu büyük ölçüde yıkılmış, yüzbinlerce sivil hayatını kaybetmiş veya yerinden edilmiştir. Bunun yanı sıra İkinci Çeçen Savaşı sırasında (1999–2000) Rusya'nın Grozni'yi kuşatması, kentsel savaşın yıkıcılığını gözler önüne sermiştir. BM raporlarında Grozni, dönemin sonunda "dünyanın en harap olmuş kenti" olarak tanımlanmıştır. Bu örnek, kentsel mekânların devlet şiddetinin yoğunlaştığı alanlara dönüşmesini göstermesi açısından dikkat çekicidir. 2012–2016 yılları arasında Halep, rejim güçleri, muhalifler ve uluslararası aktörler arasındaki çatışmaların merkez üssü hâline gelmiştir. Yoğun hava bombardımanları, kuşatma ve sokak çatışmaları, kentin büyük ölçüde yıkılmasına yol açmıştır. Halep, günümüzde "kentsel savaşın" sembol şehirlerinden biri olarak anılmaktadır. Irak özelinde 2014'te DEAŞ'ın Musul'u ele geçirmesi ve ardından

2017’de kentin geri alınması için yürütülen operasyonlar, yakın dönemin en dramatik kentsel savaşlarından biridir. Uzun süren çatışmalar sonucunda yaklaşık bir milyon sivil yerinden edilmiş, kent dokusu ağır hasar görmüştür. İsrail-Filistin çatışmaları bağlamında 2008’den itibaren Gazze Şeridi, tekrar eden savaş ve bombardımanlarla gündeme gelmeye devam etmektedir. Yoğun nüfuslu kentsel alanlarda gerçekleşen bu operasyonlar, hem sivil kayıpların boyutunu hem de altyapı yıkımını artırmıştır. Gazze, kentsel çatışmanın sürekliliğini simgeleyen bir vaka hâline gelmiştir. Sadece Orta Doğu’da değil benzer hadiseler Batı’da da yaşanmıştır. 2014’ten itibaren Donbas bölgesinde başlayan çatışmalar, 2022’de Rusya-Ukrayna Savaşı ile birlikte daha da yoğunlaşmıştır. Özellikle Mariupol kuşatması, aylar süren çatışmalar ve ağır bombardımanlarla kenti harabeye çevirmiştir.

İnsanlığın geçirdiği toplumsal dönüşümlere paralel olarak kentin tehditler karşısındaki güvenlik ihtiyacının sağlanması da yüzyıllar boyunca farklılaşmıştır (Mumford, 2007). Ulus-devlet yapısının şiddet tekeli elinde bulundurma gücü onun meşruluğunu da sağlayan önemli bir etmendir. Bu doğrultuda güvenliğin sağlanması hususu devlet ile halk arasındaki ilişkiyi düzenleyen bir unsurdur. Bunun sonucunda halkın şiddeti meşru olarak devlete vermesi ve devletinde bunu sağlarken kurumsal mekanizmalar (ordu-polis) ile yapması halkı koruyan bir denkleme ortaya çıkarır (Bauman, 1996). Fakat kentsel güvenliğin sağlanmasında bu mekanizmalar yeterli değildir. Tarihsel olarak kentlere bakıldığında özellikle toplumsal hareketlerin çok yüksek ve radikal seyrşettiği dönemlerde kentler mimari ve planlama gibi alanlarda bir anlamıyla güvenikleştirme politikalarının parçası olarak devreye girmiştir (Kurtuluş, 2007).

Siyasal şiddet, devletlerin ve yerel yönetimlerin güvenlik politikalarını daha baskıcı, merkezîyetçi ve denetim odaklı hâle getirmesine neden olmaktadır. Özellikle otoriter eğilimlerin yükselişe geçtiği toplumlarda, siyasal şiddet tehdidi gerekçesiyle kamusal alanlar daha fazla gözetim altına alınmakta; kent yaşamı kriminalize edilmekte ve kolektif haklar sınırlandırılmaktadır. Bu durum “securitization” (güvenikleştirme) kavramı ile açıklanabilir. Buzan ve arkadaşlarının (1998) geliştirdiği bu kavram, belirli bir olgunun (örneğin protestoların) varoluşsal tehdit olarak tanımlanıp olağanüstü önlemlerle bastırılmasını ifade eder. Kentsel güvenlik politikaları bu süreçte üç temel araç üzerinden şekillenir:

- **Mekânsal Denetim:** Meydanlar, parklara açılan yollar, hükümet binaları çevresi ve toplumsal bellekte direnişle özdeşleşmiş alanlar yoğun güvenlik önlemleri ile çevrilir. Kalıcı bariyer sistemleri, sabit polis noktaları ve mobil güvenlik kameraları ile bu alanlar sürekli gözetim altında tutulur. Bu denetim, yalnızca fiziksel güvenlik değil; aynı zamanda kamusal alanların simgesel anlamının dönüştürülmesi açısından da önemlidir. Örneğin İstanbul’daki Taksim Meydanı’nın, Gezi Parkı eylemlerinden sonra güvenlik rejimi çerçevesinde dönüştürülmesi bu bağlamda ele alınabilir.
- **Teknolojik Gözetim ve Veri Toplama:** Yüz tanıma sistemleri, biyometrik takip, plaka tanıma teknolojileri ve sosyal medya gözetimi gibi dijital araçlar, kent yaşamının her anını izlenebilir kılmaktadır. Bu teknolojiler, terör ya da ayaklanma gibi şiddet eylemlerini önleme amacıyla gerekçelendirilse de, çoğu zaman protestocuların tespiti, örgütlü hareketlerin engellenmesi gibi amaçlarla kullanılmaktadır. Böylece kentsel güvenlik, bireylerin kamusal alandaki görünürlüğü ile siyasal pozisyonları arasındaki ilişkiyi denetlemeye yönelir.
- **Sembolik Güç Gösterileri:** Siyasal şiddete karşı oluşturulan güvenlik stratejileri yalnızca fiziksel tehditlere yanıt vermekle kalmaz; aynı zamanda iktidarın kamusal alandaki meşruiyetini pekiştirmeyi amaçlar. Polis varlığının görünür hâle getirilmesi, zırhlı araçlar ve TOMA’ların rutin olarak kent merkezlerinde bulunması, bu sembolik gücün ifadesidir. Bu durum, özellikle muhalif gruplar üzerinde psikolojik bir baskı oluşturur ve “kamusal alanın tarafsızlığı” ilkesini zedeler (Çalışkan, 2020).

Siyasal şiddet ve ona karşı geliştirilen güvenlik önlemleri, kent mekânında eşit dağılmaz. Genellikle kent yoksullarının, etnik ya da mezhepsel azınlıkların yoğun yaşadığı mahallelerde daha katı ve yoğun güvenlik pratikleri görülür. Bu durum, "mekânsal adaletsizlik" ya da "güvenlik apartheid'ı" olarak tanımlanabilir. Örneğin Fransa'daki banliyölerde uygulanan polis baskısı, yalnızca kriminal olaylara karşı değil, aynı zamanda bu bölgelerdeki gençlerin potansiyel tehdit olarak görülmesiyle ilgilidir. Bu durum, şiddetin yalnızca fiziksel değil; aynı zamanda yapısal boyutunu da açığa çıkarır. Yapısal şiddet, kentteki sınıfsal, etnik ya da kültürel ayrımların mekânsal düzenlemeler üzerinden kurumsallaşması anlamına gelir (Galtung, 1969). Siyasal şiddetin kentleri hedef alması, bu şehirlerin yalnızca güvenlik önlemleriyle değil; aynı zamanda sosyal dayanışma, katılım ve demokratikleşme ile dirençli hâle gelmesini zorunlu kılar. "Kentsel direnç" yalnızca doğal afetlere karşı dayanıklılığı değil, aynı zamanda sosyal, kültürel ve politik kırılmalara karşı toplumun kendini yeniden örgütlenme kapasitesini ifade eder. Dirençli kentler; güvenliğin, gözetim ve bastırma araçlarıyla değil; toplumsal kapsayıcılık, eşit hizmet dağılımı, kültürel ifade özgürlüğü ve katılımcı yönetim gibi ilkelerle sağlanabileceğini öne sürer (Meerow vd., 2016).

Bu bağlamda siyasal şiddetin kent mekânında yarattığı çok boyutlu etkiler, güvenliğin yalnızca kolluk gücü veya güvenikleştirme politikaları aracılığıyla sağlanamayacağını göstermektedir. Kentlerde güvenliğin sürdürülebilir biçimde tesis edilmesi, yalnızca riskleri bastırmaya yönelik güvenlikçi yaklaşımlarla değil; aynı zamanda toplumsal dayanışmayı güçlendiren, mekânsal eşitsizlikleri azaltan ve yönetim kapasitesini artıran bütüncül politikalarla mümkün olmaktadır. Bu noktada literatürde giderek daha fazla önem kazanan "kentsel direnç" yaklaşımı, kentlerin yalnızca krizlere tepki veren değil; aynı zamanda bu krizlere uyum sağlayabilen ve kendini yeniden örgütleyebilen sistemler olarak ele alınmasını önermektedir. Son yıllarda bu yaklaşımın teknolojik bir boyut kazandığı ve özellikle "akıllı kent" politikaları ile birlikte değerlendirildiği görülmektedir. Bu çerçevede bir sonraki bölümde, siyasal şiddet karşısında kentlerin direnç kapasitesini artırmaya yönelik yaklaşımlar içerisinde öne çıkan akıllı kent stratejileri ele alınacaktır.

5. Siyasal Şiddet Karşısında Kentsel Direnç Sorgulaması: Akıllı Kent Yaklaşımı

21. yüzyıl kentleri, yoğun nüfus hareketliliği, teknolojik dönüşüm ve artan güvenlik tehditleri arasında karmaşık bir yapıya bürünmüştür. Siyasal şiddet -terör eylemleri, kitlesel protestoların şiddete evrilmesi, sabotajlar ve ideolojik temelli saldırılar- özellikle kentsel alanlarda yoğunlaşmakta ve şehirlerin işleyişinde ciddi sorunlara neden olmaktadır. Kentlerin bu tür tehditler karşısında direnç geliştirme kapasitesi, yalnızca güvenlik güçlerinin müdahale kabiliyetiyle değil; aynı zamanda teknolojik altyapı, toplumsal dayanışma ve yönetim biçimleriyle de yakından ilişkilidir (Coaffee, 2013). Bu bağlamda "kentsel direnç" (urban resilience) kavramı, yalnızca fiziksel dayanıklılık değil; sosyal, ekonomik ve yönetsel uyum kapasitesini de kapsayan bütüncül bir yaklaşımı ifade etmektedir (Meerow vd., 2016). Son yıllarda bu kavramın teknolojik bir boyut kazandığı ve "akıllı kent" (smart city) politikalarıyla kesiştiği görülmektedir. Akıllı kent uygulamaları; sensör tabanlı gözetim, büyük veri analitiği, yapay zekâ tabanlı tahmin sistemleri ve kriz yönetim platformları sayesinde siyasal şiddet risklerinin önlenmesinde ve etkilerinin azaltılmasında önemli fırsatlar sunmaktadır (Batty vd., 2012). Ancak bu fırsatlar, beraberinde çeşitli tartışmaları da getirmektedir. Özellikle teknolojik gözetim sistemlerinin demokratik hak ve özgürlükler üzerindeki etkisi, veri güvenliği, algoritmik önyargılar ve teknolojik bağımlılık gibi konular, siyasal şiddet karşısında akıllı kent yaklaşımının eleştirel bir sorgulamayı gerektirdiğini göstermektedir (Kitchin, 2016b).

Siyasal şiddetin kentlerdeki tezahürleri üç temel boyutta incelenebilir. İlk olarak fiziksel yıkım, altyapıların tahrip edilmesi, binaların zarar görmesi ve ulaşım ağlarının kesintiye uğraması gibi somut sonuçlar doğurur. İkinci olarak psikolojik etki, kent sakinlerinin güvenlik algısını zayıflatır, korku ve belirsizlik ortamı yaratarak toplumsal huzuru sarsar. Üçüncü olarak ise sosyal parçalanma, siyasal şiddetin uzun vadeli sonuçlarından biri olarak, toplumsal kutuplaşmayı artırır, etnik veya ideolojik

ayrışmaları derinleştirir ve toplumsal bütünlüğü tehdit eder. Bu bağlamda siyasal şiddet, kentleri yalnızca fiziki açıdan değil, aynı zamanda psikososyal ve kültürel düzeyde de dönüştüren çok boyutlu bir olgu olarak ele alınmalıdır. Örneğin 2005 Londra metro saldırıları, yalnızca fiziksel kayıplara değil; ulaşım güvenliğinin sorgulanmasına, kent sakinlerinin günlük rutinlerinde değişimlere ve güvenlik politikalarının yeniden şekillenmesine yol açmıştır (Fussey ve Coaffee, 2007).

Yeniden şekillenen güvenlik politikalarının kentsel güvenliğe yansımaları olarak kentlerin daha dirençli hale getirilmesi hem merkezi hükümetler hem de yerel yönetimlerin gündemine dahil olmuştur. Kentsel direnç, yalnızca kriz sonrası toparlanma değil; aynı zamanda kriz öncesinde riskleri öngörme, önleme ve uyum sağlama kapasitesini de içerir (Meerow vd., 2016). Bu yaklaşım, kenti bir bütün olarak ele alır; fiziksel altyapı, sosyal ağlar, yönetim mekanizmaları ve ekonomik sistemler arasındaki etkileşimleri dikkate alır. Araştırmacılar, kentsel direnç genellikle fiziksel dayanıklılık, kurumsal kapasite, sosyal sermaye ve uyum kapasitesi gibi dört temel unsur üzerinden kavramsallaştırmaktadır (Coaffee ve Lee, 2016). Siyasal şiddet karşısında dirençli kentler, bu unsurları bütünlük şeklinde yönetebilen kentlerdir. Bu ve diğer kentsel sorunlar beraberinde yeni kent yaklaşımlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu yaklaşımlardan bir tanesi de “akıllı kent” yaklaşımıdır. Akıllı kent yaklaşımı kentsel sorunların çözümünde ve kentteki yaşam kalitesinin artırılmasında dijitalleşme ve dijital dönüşüm sonucu ortaya çıkan bilgi iletişim teknolojilerinin kullanılması ve kentteki tüm paydaşların katılımını önceleyen bir anlayışın temsilidir. Özellikle merkeze vatandaşları yerleştirerek katılımcı demokrasi kimliğini ön plana çıkarması akıllı kent yaklaşımının giderek yaygınlaşmasını sağlamıştır.

Akıllı kentler kentin sorunlarına getirdiği çözümler ile kentte yaşayan insanların yaşam kalitelerini artırmış ve faaliyetlerini kolaylaştırmıştır. Aslında akıllı kentin ortaya çıkışında teknoloji önemli bir unsur olarak ön planda durmaktadır. Dijital dönüşüm sonucunda ortaya çıkan ve akıllı kenti ortaya çıkaran sensörler, nesnelerin interneti, bulut bilişim, büyük veri, akıllı makineler ve yapay zekâ gibi unsurlar kullanılmaya başlanmıştır. Akıllı kentin temel amaçları arasında insan yaşamını kolaylaştırmak, kaynakları verimli kullanmak, kentsel alanları yaşanılabilir kılmak, sürdürülebilirliği, verimliliği, hesap verilebilirliği sağlamak olduğundan insan merkezli bir yaklaşımdır. Yenilikçi çözümler ile ortaya konan akıllı kent yaklaşımı her kentin kendi sorun ve ihtiyaçlarına göre şekillenmektedir (Deloitte ve Vodafone, 2016; Memiş, 2018; Terzi ve Ocağcı, 2017). Akıllı kentin bileşenleri; akıllı yaşam, akıllı ekonomi, akıllı insan, akıllı çevre, akıllı yönetim ve akıllı ulaşım (Elvan, 2017; Söylemez, 2018). Akıllı yaşam bileşeni akıllı kent bileşenleri içerisinde daha çok kent yaşamındaki sosyal hayata vurgu yapan bir özelliktedir. Teknolojik gelişmeler aracılığı ile kentteki bireylerin gündelik yaşam kalitesinin artırılması akıllı yaşamın temel hedefleri arasındadır. Kent yaşamı içerisinde insanların kendini güvende hissetmesi ve güvenlik kaygılarının aza indirilmesi noktasında da teknoloji önemli bir husustur. İnsanlar yerleşim alanlarında yaşanabilirliğin artması için hayatlarını daha kolay ve güvenli hale getirebilecek olan bilgi ve iletişim teknolojileri temelli uygulamalara ihtiyaç duymaktadır. Bu ihtiyaçlar insan yaşamının daha kolay ve güvenilir hale gelmesinin dinamiklerini oluşturduğu gibi insana hizmeti misyon edinmiş olan yerel yönetimlerin sunmuş olduğu hizmetlerin de hem nicelik hem de nitelik açılarından belirlenmesinde etkili olmaktadır. Sokakların kameralar ile donatılması suçla mücadelede ve güvenliğin sağlanmasında önemlidir. Kent güvenliği, asayiş, acil sağlık hizmetleri ve afet durumunda acil müdahaleleri kapsamaktadır (Ateş ve Önder, 2019; Bulut ve Aslan, 2019).

Kentsel sorunlar içerisinde göç, sağlık ve eğitim imkânlarına ulaşamama, sınıfsal eşitsizlikler, suç, güvenlik, konut ve barınma sorunu gibi konular akıllı kent bileşenlerinden akıllı yaşam çerçevesinde değerlendirilmektedir. Akıllı yaşam bileşeni çerçevesinde özellikle suç ile mücadele önemli bir yer tutmaktadır. Dijital dönüşüm ile kentlerin ağlar, sensörler ve kameralar ile donatılması anlık veri erişimini kolaylaştırmaktadır. Bu durum güvenlik güçlerinin anlık veri edinimini kolaylaştırdığı için suçla mücadelede suç ya da suçlulara yönelik müdahale etme imkân ve kabiliyetini artırmaktadır.

Günümüzde suç ile mücadele proaktif -riski öngörmek suretiyle harekete geçmek- bir çerçevede gerçekleştirilmektedir. Bu mücadele yönteminin temelinde teknolojiyi etkin kullanma yatmaktadır. Böylece yaşanan şehir ya da bölgede güvenli ortamların oluşturulması daha kolay hale gelmiştir. Güvenli alanların oluşturulması ile yatırımların yapılması, istihdam imkânlarının artırılması, sosyal ve kültürel aktivitelerin yapılması kentin sosyal, kültürel, ekonomik yaşamına katkı sunar (Kaya, 2024).

Siyasal şiddet tehdidi bağlamında akıllı kent teknolojileri; erken uyarı sistemleri, yüz tanıma tabanlı gözetim, olay anında hızlı bilgi akışı ve kriz yönetim platformları ile ön plana çıkar. Akıllı kentlerde güvenlik, hem fiziksel hem de siber boyutları içerir. Fiziksel güvenlik; CCTV kameralar, biyometrik erişim sistemleri, dron gözetimi ve sensör tabanlı tehdit tespit sistemleri ile sağlanırken; siber güvenlik, kritik altyapıların dijital saldırılara karşı korunmasını kapsar (Hashem vd., 2016). Örneğin Singapur, “Safe City” projesi kapsamında gelişmiş video analitiği ve veri entegrasyonu kullanarak suç oranlarını düşürmeyi hedeflemiştir. Londra, yüz tanıma teknolojileriyle kitlesel etkinliklerde şüpheli kişi tespitini hızlandırmaktadır. Ancak bu uygulamalar, kişisel verilerin korunması ve demokratik özgürlükler açısından yoğun eleştiriler almaktadır (Kitchin, 2016b). Siyasal şiddet olaylarının önlenmesinde “öngörücü analitik” önemli bir rol oynar. Büyük veri setlerinin yapay zekâ algoritmalarıyla analiz edilmesi, şüpheli davranış kalıplarını tespit edebilir (Chen, vd., 2012). Örneğin, New York Police Department (NYPD), “Domain Awareness System” aracılığıyla sensör, kamera ve veri tabanlarını entegre ederek şüpheli aktiviteleri önceden fark etmektedir. Bu tür sistemler, özellikle kalabalık etkinliklerde riskleri azaltır. Akıllı kentlerde kriz yönetimi, olayın meydana geldiği andan itibaren hızlı koordinasyonu mümkün kılar. Acil durum uygulamaları, gerçek zamanlı trafik yönlendirme sistemleri ve sosyal medya entegrasyonu, sivillerin güvenli tahliyesini kolaylaştırır (Reed vd., 2009). Kentsel direnç yalnızca teknolojiyle değil; toplumsal bilinç ve katılımı da güçlendirir. Akıllı kentlerde e-katılım platformları, vatandaşların güvenlik planlamasına aktif olarak dahil olmasına imkân tanır. Bu yaklaşım, kriz anlarında koordinasyonu artırır ve toplumsal güveni pekiştirir (Meijer ve Bolívar, 2016).

Akıllı kent temelli güvenlik teknolojileri, siyasal şiddet ve kentsel risklerin yönetiminde erken uyarı ve hızlı müdahale kapasitesi sağlayarak önemli avantajlar sunsa da, bu sistemlerin yaygınlaşması mahremiyet, veri güvenliği ve demokratik denetim açısından yeni tartışma alanları üretmektedir. Özellikle yüz tanıma sistemleri, büyük veri analitiği ve algoritmik risk tahmin uygulamaları, kent mekânında sürekli gözetim pratiklerini normalleştirerek kamusal alanın izlenebilirliğini artırmakta ve bireysel özgürlüklerin sınırları konusunda soru işaretleri doğurmaktadır (Kitchin, 2016a; Lyon, 2013). Güvenlik politikalarının teknoloji temelli araçlar üzerinden yürütülmesi, karar alma süreçlerinin teknikleşmesine ve yurttaşların bu süreçler üzerindeki demokratik denetim kapasitesinin zayıflamasına yol açabilir. Bu durum, güvenlik söyleminin istisnai önlemleri kalıcılaştırarak güvenleştirme eğilimlerini güçlendirmesi ve uzun vadede güvenlikçi politikaların otoriterleşme riskini artırması ihtimalini gündeme getirmektedir (Zuboff, 2019). Dolayısıyla akıllı kent güvenliği uygulamalarının, yalnızca teknik etkinlik ve kriz yönetimi kapasitesi açısından değil; aynı zamanda şeffaflık, hesap verebilirlik ve hak temelli yönetim ilkeleri doğrultusunda değerlendirilmesi gerekmektedir. Literatürde bu durum sıklıkla “gözetim toplumu” veya “algoritmik yönetim” tartışmaları çerçevesinde ele alınmaktadır. Lyon (2013) ve Zuboff (2019) gibi araştırmacılar, dijital teknolojilerin yalnızca güvenliği artıran araçlar olmadığını, aynı zamanda bireylerin davranışlarını izleyen ve yönlendiren yeni iktidar biçimleri ürettiğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda akıllı kent güvenliği uygulamaları, bir yandan kentlerin risk yönetim kapasitesini güçlendirirken diğer yandan güvenlik söylemi üzerinden olağanüstü denetim pratiklerinin normalleşmesi riskini de beraberinde getirebilir. Bu nedenle teknolojik güvenlik araçlarının demokratik denetim mekanizmalarıyla sınırlandırılması, veri kullanımının şeffaf biçimde düzenlenmesi ve yurttaşların bu süreçlere katılımının sağlanması, akıllı kent güvenliğinin demokratik meşruiyetini koruyabilmesi açısından kritik öneme sahiptir.

Akıllı kentler siyasal şiddet karşısında olaylara hızlı şekilde tepki verme, risk tahmini ve önleyici tedbir geliştirme ve vatandaşların kriz süreçlerine aktif katılımının sağlanması ile toplumsal dayanışmanın sağlanması hususlarında önemli avantajlar sağlar. Fakat teknolojiye aşırı bağımlı olmak sistemlerin çökmesi durumunda güvenlik açıklarının büyümesi, gözetim teknolojilerinin ifade özgürlüğünü kısıtlaması ve siber saldırılarla kişisel verilerin kötüye kullanılması riskini barındırması da dezavantajlı yönlerini oluşturmaktadır. Dezavantajlı durumlar beraberinde kentsel güvenliğin tehlikeye girmesine neden olmaktadır. Bu nedenle, siyasal şiddet karşısında akıllı kent stratejileri uygulanırken teknoloji, yönetim ve toplum arasındaki denge gözetilmelidir. Akıllı kent yaklaşımları, bu tehditlere karşı kentsel direnci güçlendirme potansiyeline sahiptir. Ancak bu potansiyelin sürdürülebilir ve demokratik şekilde kullanılabilmesi için vatandaşların şeffaf bir şekilde bilgilendirilmesi, bütünleşik güvenlik stratejilerinin geliştirilmesi, toplum temelli yaklaşımların artırılması ile toplumsal güvenin tesisi, teknoloji bağımlılığın azaltılması ve terörle mücadele ve kriz yönetiminde uluslararası iş birliği kapsamında bilgi paylaşımı yapılmalıdır.

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu çalışma, siyasal şiddet ile kent güvenliği arasındaki ilişkinin yalnızca güvenlik politikaları üzerinden değil; kentsel mekânın üretimi, toplumsal eşitsizlikler ve demokratik yönetim süreçleri bağlamında değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Siyasal şiddet ile kent güvenliği arasındaki çok boyutlu ve karmaşık ilişkiyi ele alarak, günümüz kentlerinin yalnızca sosyal, ekonomik ve kültürel merkezler değil, aynı zamanda siyasal çatışmaların, direnişlerin ve güvenlik politikalarının yeniden üretildiği mekânlar olduğunu ortaya konulmuştur. Çalışma boyunca görüldüğü üzere, siyasal şiddet olgusu yalnızca bireyler veya örgütler tarafından yürütülen fiziksel saldırılardan ibaret değildir; aynı zamanda yapısal eşitsizlikler, mekânsal ayrışmalar ve iktidar ilişkileri üzerinden kentsel deneyimi dönüştüren çok boyutlu bir olgudur. Siyasal şiddetin doğasına ilişkin kavramsal tartışmalar bu olgunun yalnızca bireysel öfke ya da rastlantısal olaylarla açıklanamayacağını; aksine siyasal düzenin işleyişi, meşruiyet krizi ve toplumsal çatışma dinamikleri bağlamında anlaşılması gerektiğini göstermektedir. Siyasal şiddet, bu bağlamda, kentlerin hem fiziki dokusunu hem de sosyo-politik örgütlenmesini doğrudan etkileyen, devlet ve toplum arasındaki güç dengelerini yeniden şekillendiren bir süreçtir.

Kent güvenliği ise tarihsel olarak surlarla, kalelerle veya askeri düzenlemelerle sağlanan fiziki koruma anlayışından çıkarak, günümüzde çok daha geniş bir çerçeveye oturmuştur. Modern metropollerde güvenlik, yalnızca terör saldırılarına veya suç olaylarına karşı değil; aynı zamanda göç, toplumsal ayrışma, ekonomik eşitsizlik, siber saldırılar ve kitlesel protestolar gibi geniş bir tehdit yelpazesine karşı inşa edilmektedir. Bu durum, kentleri hem güvenlik politikalarının uygulandığı hem de güvenliğin üretildiği başlıca mekânlara dönüştürmüştür. Ne var ki güvenlik uygulamalarının mekânsal boyutu, çoğu zaman kent sakinleri arasında yeni ayrışmalar ve eşitsizlikler yaratmaktadır. Kapalı siteler, gözetim teknolojileri ve güvenliğin özelleştirilmesi süreçleri, kentleri “güvenli bölgeler” ile “tehdit alanları” olarak ikiye bölmekte ve böylece mekânsal adaletsizliği kurumsallaştırmaktadır. Bu durum, şiddetin yalnızca fiziksel eylemlerden ibaret olmadığını; aynı zamanda yapısal şiddet biçiminde, yani belirli toplumsal grupların kent yaşamından dışlanması ve marjinalleştirilmesi şeklinde de tezahür ettiğini göstermektedir.

Çalışmanın bulguları, kentsel güvenlik politikalarının yalnızca teknik ve kolluk temelli önlemlerle açıklanamayacağını; güvenlik üretiminin mekânsal eşitsizlikler, katılım kanalları ve yönetim pratikleriyle doğrudan ilişkili olduğunu göstermektedir. Özellikle gözetim teknolojilerinin yoğunlaştığı ve güvenliğin özelleştiği alanlarda, güvenlik uygulamalarının kimi zaman mekânsal ayrışmayı derinleştirdiği ve kamusal alan kullanımını sınırlayabildiği tespit edilmiştir. Bu durum, güvenlik politikalarının demokratik katılım ve mekânsal adalet ilkeleriyle birlikte düşünülmesini zorunlu kılmaktadır. Bulgular, kapsayıcı kentsel yönetim mekanizmalarının ve yerel düzeyde katılım olanaklarının güçlendirilmesinin, hem güvenlik algısını artırdığını hem de siyasal şiddetin ortaya çıkma zeminini daralttığını ortaya koymaktadır. Dolayısıyla güvenliğin sürdürülebilir biçimde sağlanabilmesi, yalnızca risk ve tehdit yönetimine değil; kamusal alanın eşit erişilebilirliğine, şeffaf yönetişime ve

yurttaş katılımına dayalı bir yaklaşımı gerektirmektedir. Bu çerçevede güvenlik, düzeni koruyan bir araç olmanın ötesinde, demokratik kent yaşamını mümkün kılan ve tüm kent sakinlerinin mekânsal haklarını güvence altına alan kurucu bir kamusal değer olarak yeniden ele alınmalıdır.

Çalışma boyunca vurgulandığı üzere, siyasal şiddete karşı yalnızca güvenlikçi önlemler ve gözetim politikalarıyla direnç geliştirmek mümkün değildir; kentlerin sürdürülebilirliği, toplumsal kapsayıcılık, demokratik katılım ve mekânsal adalet ilkeleriyle desteklenmiş bir güvenlik anlayışını gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda “kentsel direnç” (urban resilience) kavramı, kentlerin kriz anlarında yalnızca hızlı tepki verme kapasitesini değil, aynı zamanda kriz öncesinde riskleri öngörme, önleme ve uyum sağlama yeteneğini geliştirmesini ifade eden kritik bir çerçeve sunar. Bu kapasite, yalnızca güvenlik güçlerinin operasyonel yetkinliğiyle değil; toplumsal dayanışma, sosyal sermaye ve kapsayıcı yönetim mekanizmalarıyla güçlendirilebilir. Son dönemde öne çıkan akıllı kent yaklaşımları ise sensör tabanlı gözetim, büyük veri analitiği, yapay zekâ destekli risk tahminleri ve kriz yönetim platformları aracılığıyla siyasal şiddet ve kentsel riskler karşısında önemli fırsatlar sunmaktadır. Bununla birlikte, bu teknolojilerin aşırı güvenlikçi bir perspektifle ve yeterli demokratik denetim olmaksızın uygulanması, bireysel özgürlüklerin sınırlandırılması, mahremiyetin ihlali, veri kullanımında şeffaflığın zayıflaması ve güvenlik politikalarının algoritmik sistemlere devredilmesi gibi sorunlar üzerinden kentsel güvenliğin demokratik meşruiyetini tartışmalı hâle getirebilir. Kısa vadede riskleri azaltma potansiyeline sahip olan teknolojik güvenlik araçları, uzun vadede denetimsiz kullanıldığında kamusal alanın daralmasına ve güvenlikçi politikaların otoriterleşmesine zemin hazırlayabilir. Bu nedenle kentsel güvenliğin ve direncin geleceği, yalnızca teknolojik kapasitenin artırılmasına değil; demokratik denetim mekanizmalarının güçlendirilmesine, veri yönetiminde şeffaflık ve hesap verebilirliğin sağlanmasına ve yurttaş katılımının kurumsallaştırılmasına bağlıdır. Dirençli ve güvenli kentler, gözetim ve kontrol mekanizmalarının yoğunlaştığı mekânlar değil; güvenlik ile özgürlük arasındaki dengeyi koruyabilen, teknolojik yenilikleri demokratik yönetim ilkeleriyle bütünleştirebilen ve güvenliği hak temelli, katılımcı bir kentsel yönetim meselesi olarak ele alabilen kentlerdir.

Kent hakkı yaklaşımının da ortaya koyduğu gibi, kentsel güvenlik yalnızca risklerin kontrolü meselesi değil; aynı zamanda kent sakinlerinin kamusal alanı kullanma, kentsel kaynaklara erişme ve kent yaşamını şekillendirme hakkıyla doğrudan ilişkilidir. Siyasal şiddet ile kentsel güvenlik arasındaki ilişki, günümüz şehirlerini yalnızca güvenlik önlemlerinin sahnesi değil; aynı zamanda demokratikleşme, toplumsal kapsayıcılık ve dirençlilik politikalarının sınındığı mekânlar haline getirmiştir. Bu nedenle, güvenliğin yalnızca devletin baskıcı aygıtlarıyla değil; katılımcı yönetim, toplumsal dayanışma, eşitlikçi hizmet dağılımı ve mekânsal adalet ilkeleriyle yeniden tanımlanması zorunludur. Ancak bu şekilde kentler, siyasal şiddet tehdidine karşı daha dirençli, sürdürülebilir ve kapsayıcı yapılar haline gelebilir; güvenlik, yalnızca ayrıcalıklı gruplara tahsis edilen bir imtiyaz olmaktan çıkarak, tüm yurttaşların ortak hakkı olarak tesis edilebilir.

Bu çalışma, giriş bölümünde ortaya konulan araştırma soruları doğrultusunda siyasal şiddet ile kentsel güvenlik arasındaki ilişkinin yalnızca güvenlik politikalarıyla sınırlı olmadığını; aynı zamanda mekânsal düzenlemeler, toplumsal eşitsizlikler ve yönetim süreçleri üzerinden yeniden üretildiğini göstermiştir. Elde edilen bulgular, kentsel güvenliğin sürdürülebilir biçimde sağlanabilmesi için yalnızca güvenlikçi önlemlerin yeterli olmadığını; aksine mekânsal adalet, toplumsal kapsayıcılık ve katılımcı yönetim ilkelerinin birlikte ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda akıllı kent ve kentsel direnç yaklaşımları, çalışmanın amacı doğrultusunda alternatif ve tamamlayıcı bir çerçeve sunmakta; ancak bu yaklaşımların demokratik denetim ve temel haklar açısından dengeli biçimde uygulanması gerekliliği de vurgulanmaktadır.

Etik Standart ile Uyumluluk

Çıkar Çatışması: [TR] Yazar / yazarlar, kendileri ve / veya diğer üçüncü kişi ve kurumlarla çıkar çatışmasının olmadığını veya varsa bu çıkar çatışmasının nasıl oluştuğuna ve çözüleceğine ilişkin beyanlar ile yazar katkısı beyan formları makale süreç dosyalarına ıslak imzalı olarak eklenmiştir.

[EN] The author(s) declare that they do not have a conflict of interest with themselves and/or other third parties and institutions, or if so, how this conflict of interest arose and will be resolved, and author contribution declaration forms are added to the article process files with wet signatures.

Etik Kurul İzni: Bu çalışma için etik kurul iznine gerek yoktur. Buna ilişkin ıslak imzalı onam formu, makale süreç dosyasına eklenmiştir.

Finansal Destek: Finansal destek bulunmamaktadır.

Teşekkür: Teşekkür edilecek kişi veya kurum bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA:

Acar, M., & Karaağaç, M. (2020). Siyasal şiddet ve toplumsal yapı: Kavramsal bir analiz. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Arendt, H. (1970). On violence. New York: Harcourt, Brace & World.

Ateş, M., & Önder, D. E. (2019). 'Akıllı şehir' kavramı ve dönüşen anlamı bağlamında eleştiriler. Megaron, 14(1), 41–50.

Bal, H. (2018). Kent sosyolojisi. Sentez Yayıncılık.

Batty, M., Axhausen, K. W., Giannotti, F., Pozdnoukhov, A., Bazzani, A., Wachowicz, M., Ouzounis, G., & Portugali, Y. (2012). Smart cities of the future. The European Physical Journal Special Topics, 214(1), 481–518. <https://doi.org/10.1140/epjst/e2012-01703-3>

Bauman, Z. (1996). Yasa koyucular ve yorumcular (K. Atakay, Çev.). Metis Yayınları. (Orijinal eser 1987'de yayımlandı).

Beck, U. (2019). Risk toplumu-Başka bir modernliğe doğru (K. Özdoğan ve B. Doğan, Çev.). İthaki Yayınları. (Orijinal eser 1992'de yayımlandı).

Bulut, Y., & Aslan, M. M. (2019). Akıllı kent uygulamalarının kentsel güvenlik açısından önemi. ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi, 52–60.

Buzan, B., Waever, O., & Wilde, J. (1998). Security: A new framework for analysis. Lynne Rienner Publishers.

Caldeira, T. (2000). City of walls: Crime, segregation and citizenship in São Paulo. University of California Press.

Chen, H., Chiang, R. H., & Storey, V. C. (2012). Business intelligence and analytics: From big data to big impact. MIS Quarterly, 36(4), 1165–1188. <https://doi.org/10.2307/41703503>

Coaffee, J. (2009). Terrorism, risk and the global city: Towards urban resilience. Ashgate.

Coaffee, J. (2013). Rescaling and responsabilising the politics of urban resilience: From national security to local place-making. Politics, 33(4), 240–252. <https://doi.org/10.1111/1467-9256.12011>

- Coaffee, J., & Lee, P. (2016). *Urban resilience: Planning for risk, crisis and uncertainty*. Palgrave Macmillan.
- Council of Europe (1992). *Avrupa Kentsel Şartı (European Urban Charter)*. <http://www.mo.org.tr/UIKDocs/urbancharter1.pdf> adresinden erişildi.
- Çalışkan, S. (2020). Sürdürülebilirlik/Kentbilim fotoğrafları tarih-kültür-yönetim-çevre. H. Reyhan & A. S. Reyhan (Ed.), *Türkiye'de kentsel güvenlik: Politikalar, aktörler, uygulamalar* (s. 425–455). Palme Yayınevi.
- Della Porta, D. (2008). Research on social movements and political violence. *Qualitative Sociology*, 31(3), 221–230. <https://doi.org/10.1007/s11133-008-9104-x>
- Deloitte, & Vodafone. (2016). Akıllı şehir yol haritası. <https://www.sektorumdergisi.com/wp-content/uploads/2021/06/akilli-sehir-yol-haritasi.pdf>
- Elvan, L. (2017). Akıllı şehirler lüks değil ihtiyaç. *İstanbul Teknik Üniversitesi Vakfı Dergisi*, 77, 7–10.
- Foucault, M. (2019). *Güvenlik, toprak, nüfus* (F. Taylan, Çev.). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. (Orijinal eser 2007'de yayımlandı).
- Foucault, M. (2019). *Hapishanenin doğuşu* (M. A. Kılıçbay, Çev.). İmge Kitabevi Yayınları. (Orijinal eser 1975'de yayımlandı).
- Fussey, P., & Coaffee, J. (2007). Balancing local and global security leitmotifs: Counter-terrorism and the spectacle of sporting mega-events. *International Review for the Sociology of Sport*, 47(3), 268–285. <https://doi.org/10.1177/1012690211433451>
- Galtung, J. (1969). Violence, peace, and peace research. *Journal of Peace Research*, 6(3), 167–191. <https://doi.org/10.1177/002234336900600301>
- Graham, S. (2010). *Cities Under Siege: The New Military Urbanism*. Verso.
- Gurr, T. R. (1970). *Why men rebel*. Princeton University Press.
- Gülcü, U. (2023). *Kentsel güvenlik ve vatandaş güvenliği algısı: Antalya örneği* (Yayınlanmamış doktora tezi). Akdeniz Üniversitesi.
- Gündüzöz, İ. (2016). Türkiye ve dünyada güvenli kent yaklaşımı: Kentsel güvenlik mi? Güvenli kent mi? *Türk İdare Dergisi*, 483, 335–370.
- Harvey, D. (2008). The right to the city. *New Left Review*, 53, 23–40. <https://davidharvey.org/media/righttothecity.pdf>
- Harvey, D. (2013). *Sosyal adalet ve şehir* (M. Morali, Çev.). Metis Yayınları. (Orijinal eser 1973'de yayımlandı).
- Hashem, I. A. T., Chang, V., Anuar, N. B., Adewole, K., Yaqoob, I., Gani, A., Ahmed, E., & Chiroma, H. (2016). The role of big data in smart city. *International Journal of Information Management*, 36(5), 748–758. <https://doi.org/10.1016/j.ijinfomgt.2016.05.002>
- Hobsbawm, E. (2025). *Devrim çağı 1789–1848* (B. S. Şener, Çev.). Dost Kitabevi. (Orijinal eser 1962'de yayımlandı).

- Kalyvas, S. N. (2006). *The logic of violence in civil war*. Cambridge University Press.
- Karaman, İ. (2024). *Şehir jeopolitiği çerçevesinde metropol güvenliği: İstanbul örneği* (Yayınlanmamış doktora tezi). Milli Savunma Üniversitesi.
- Kaya, E. (2008). 1980 sonrası dönemde kentsel alanda değişen güvenlik anlayışı: Özel güvenlik üzerine bir inceleme (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Kocaeli Üniversitesi.
- Kaya, Ş. (2024). *Akıllı kentler ve kent kimliği: Sosyolojik bir perspektif*. Tesam Yayınları.
- Kaypak, Ş. (2016). Kentsel bir sorun olarak kentsel güvenlik. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(33), 35–50. <http://dx.doi.org/10.16992/ASOS.3475>
- Kitchin, R. (2016a). Getting smarter about smart cities: Improving data privacy and data security. Department of the Taoiseach, 3, 1–15. https://www.researchgate.net/publication/293755608_Getting_smarter_about_smart_cities_improving_data_privacy_and_data_security
- Kitchin, R. (2016b). The ethics of smart cities and urban science. *Philosophical Transactions of the Royal Society A*, 374, 20160115. <https://doi.org/10.1098/rsta.2016.0115>
- Kurtuluş, H. (2007). Neo-liberalizmin yükselen piyasalarında kentsel toplumsal ayrışma ve dışlanmanın bir aracı olarak “güvenlik” söylemi. *Evrensel Kültür Dergisi*, 184, 180–187.
- Kuyucu, T., & Ünsal, Ö. (2010). “Urban transformation” as state-led property transfer: An analysis of two cases of urban renewal in İstanbul. *Urban Studies*, 47(7), 1479–1499. <https://doi.org/10.1177/0042098009353629>
- Lefebvre, H. (2015). *Şehir hakkı* (I. Ergüden, Çev.). Sel Yayıncılık. ((Orijinal eser 1967’de yayımlandı).
- Lyon, D. (2013). *Gözetim çalışmaları* (A. Toprak, Çev.). Kalkedon Yayınları. (Orijinal eser 2007’de yayımlandı).
- Meerow, S., Newell, J. P., & Stults, M. (2016). Defining urban resilience: A review. *Landscape and Urban Planning*, 147, 38–49. <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2015.11.011>
- Meijer, A., & Bolívar, M. P. R. (2015). Governing the smart city: A review of the literature on smart urban governance. *International Review of Administrative Sciences*, 82(2), 392–408. <https://doi.org/10.1177/0020852314564308>
- Memiş, L. (2018). Akıllı teknolojiler, akıllı kentler ve belediye örgütlenmesinde dönüşüm. *Yaşama Dergisi*, 36, 66–92.
- Mumford, L. (2007). *Tarih boyunca kent: Kökenleri, geçirdiği dönüşümler ve geleceği* (G. Koca & T. Tosun, Çev.). Ayrıntı Yayınları. (Orijinal eser 1961’de yayımlandı).
- Neocleous, M. (2006). *Toplumsal düzenin inşası: Polis erkinin eleştirel teorisi* (A. Bekmen, Çev.). Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Nieburg, H. L. (1969). *Political violence: The behavioral process*. St. Martin’s Press.
- Reed, D. A., Kapur, K. C., & Christie, R. D. (2009). Methodology for assessing the resilience of networked infrastructure. *IEEE Systems Journal*, 3(2), 174–180. <https://doi.org/10.1109/JSYST.2009.2017397>

- Skocpol, T. (2004). *States and social revolutions: A comparative analysis of France, Russia and China*. Cambridge University Press.
- Söylemez, A. (2018). Akıllı kentlerde atık yönetimi ve Dünya'dan akıllı atık yönetimi üzerine örnekler. *Yasama Dergisi*, 37, 87–100.
- Spierenburg, P. (2010). *Cinayetin tarihi-Ortaçağ'dan günümüze Avrupa'da bireysel şiddet* (Y. Yavuz, Çev.). İletişim Yayınları. (Orijinal eser 2008'de yayımlandı).
- Terzi, F., & Ocakçı, M. (2017). Kentlerin geleceği: Akıllı kentler. *İstanbul Teknik Üniversitesi Vakfı Dergisi*, 77, 10–13.
- Tilly, C. (2003). *The politics of collective violence*. Cambridge University Press.
- Tilly, C. (2020). *Zor, sermaye ve Avrupa devletlerinin oluşumu* (K. Emiroğlu, Çev.). İmge Kitabevi Yayınları. (Orijinal eser 1992'de yayımlandı).
- Weber, M. (2023). *Ekonomi ve toplum* (L. Boyacı, Çev.). Runik Kitap. (Orijinal eser 1921'de yayımlandı).
- Wirth, L. (1938). Urbanism as a way of life. *The American Journal of Sociology*, 44, 1–24. <https://doi.org/10.1086/217913>
- Yıldırım, Y. (2022). Siyasal şiddetin doğası: Kuramsal bir yeniden okuma. *Toplum ve Demokrasi*, 16(2), 473–490.
- Zuboff, S. (2019). *The age of surveillance capitalism: The fight for a human future at the new frontier of power*. Public Affairs.

EXTENDED SUMMARY

Research Problem:

This study examines the multidimensional relationship between political violence and urban security. The study advances three main arguments. First, political violence not only produces physical destruction but also transforms urban life through spatial segregation, structural inequalities, and the penetration of securitized policies into everyday practices. Second, urban security cannot be sustained solely through security measures; it requires inclusiveness, democratic participation, and resilience-oriented policies. Third, although smart city applications have the potential to enhance urban resilience against political violence, they may also generate new vulnerabilities related to freedom and privacy. Accordingly, the study addresses how political violence reshapes urban space and security policies, and whether resilience-oriented approaches can provide a sustainable framework for urban security.

Literature Review

The phenomenon of political violence has been examined through several classical theoretical perspectives, including Johan Galtung's structural violence model (1969), Hannah Arendt's conceptualization of violence as an instrument (1970), Charles Tilly's theory of collective action (2003), and Stathis Kalyvas's rational actor approach (2006). Within this framework, violence is understood not as random acts of anger but as a strategic practice that reshapes political power relations. Urban security literature, in turn, has been influenced by Michel Foucault's analysis of surveillance and the panopticon, as well as David Harvey's and Henri Lefebvre's discussions of spatial justice and the "right to the city," which emphasize how urban space is produced through power relations and socio-spatial inequalities. While existing research often focuses either on the social roots of violence or on the technical and institutional dimensions of urban security, the intersection between political

violence, urban space, and contemporary security paradigms has remained relatively underexplored. This study seeks to contribute to the literature by examining this intersection through the lens of urban security, spatial dynamics, and resilience-oriented approaches.

Methodology:

The study is based on a conceptual and qualitative research design. It relies on document analysis to examine the relationship between political violence and urban security through theoretical frameworks and selected cases of political violence in urban contexts in the 21st century (e.g., the September 11 attacks in New York, the Madrid bombings in 2004, the London attacks in 2005, the Arab Spring protests, the US Capitol attack, and the urban conflicts in Aleppo and Mosul). The data were compiled from academic studies, international reports, and documented case analyses. In addition, a thematic analytical approach was employed to identify recurring patterns related to security, spatial regulation, surveillance, and governance in urban environments. This qualitative framework enables the study to explore how political violence reshapes urban security policies in terms of spatial arrangements, governance practices, and social consequences.

Findings:

The findings of the study indicate that political violence is a multidimensional phenomenon that extends beyond direct physical attacks to encompass structural inequalities, spatial segregation, and the expansion of securitized policies within urban life. These dynamics contribute to the transformation of urban security, as surveillance technologies, spatial control mechanisms, and symbolic displays of state authority increasingly shape the organization of urban space, often reinforcing existing patterns of socio-spatial inequality. At the same time, the analysis underscores the growing importance of resilience-oriented approaches in urban security governance. In this context, resilient cities rely not only on the operational capacity of security institutions but also on social capital, participatory governance, and integrated technological infrastructures. Nevertheless, the findings also suggest that an excessive reliance on smart city technologies may generate new challenges, particularly in relation to privacy, democratic oversight, and individual freedoms, thereby complicating the pursuit of sustainable and inclusive forms of urban resilience.

Discussion:

The findings of the study support the main arguments advanced in this research. The analysis shows that political violence reshapes urban spaces and often leads to the expansion of more centralized and securitized forms of governance. However, the study also demonstrates that sustainable urban security cannot be achieved solely through coercive measures. Instead, it requires inclusive policies, spatial justice, and participatory forms of urban governance that strengthen social resilience. While smart city technologies may contribute to reducing the impacts of political violence through improved monitoring and crisis management capacities, their excessive or unregulated use may also generate new risks related to privacy, democratic oversight, and individual freedoms. The study is limited by its reliance on conceptual and case-based analysis rather than extensive empirical data. Future research could expand this perspective by conducting comparative analyses of different cities and by incorporating empirical data on citizens' perceptions of urban security.

Conclusions

In conclusion, the relationship between political violence and urban security has transformed contemporary cities into arenas where security policies, spatial governance, and democratic practices increasingly intersect. This study shows that sustainable and resilient cities cannot be achieved if security is reduced merely to law enforcement or coercive measures. Instead, urban security must be redefined as a collective right grounded in inclusiveness, spatial justice, and participatory governance. In this context, strategies to counter political violence should seek to balance security with democratic values and social cohesion. Moreover, while smart city technologies offer important opportunities for enhancing urban resilience and crisis management, their implementation should be guided by transparent, accountable, and inclusive governance frameworks that protect fundamental rights and strengthen public trust.